

Estremida memòria - Jesús Moncada

L'oposició entre camp i ciutat, entesos com a símbols de l'endarreriment i del progressisme, ha impregnat tota la literatura noucentista i bona part de la modernista. Encara avui alguns crítics, confosos per la temàtica rural que han practicat autors com Jesús Moncada, els consideren poc evolucionats i els exigeixen una novel·la urbana i *up-to-date*, que reflecteixi la contemporaneïtat més trepidant d'aquest tombant de segle. Un dels costums que la modernitat ha clausurat, però, és precisament el d'agrupar les obres literàries per la temàtica. Si ens fixem en el tractament que Jesús Moncada dóna a la seva obra, haurem de reconèixer que és un dels autors més originals de la literatura catalana. El muntatge lineal, precuïnat i previsible amb què alguns joves autors narren l'actualitat nocturna de les grans capitals, per contra, correspon a un estil literari vigent des de fa segles. Tot plegat no és sinó una paradoxa originada pels qui contempen amb ulls decimonònics el paisatge literari de finals del segle vint.

Quan llegeix *Estremida memòria*, el lector no té la sensació de trobar-se davant un autor nostàlgic, de boina i gaiato, sinó davant un escriptor capaç d'ordir estructures laberíntiques amb una llengua bella i creïble, estructures sorgides -això sí- d'una atracció innegable pel passat de Mequinensa, el poble on Moncada va néixer i que ara reposa sota les aigües d'un pantà. Cadascú s'inspira on vol, o bé on pot, o bé on sap: el que compta no és el punt de partida -la realitat- sinó el d'arribada -la literatura-. Al capdavall, els temes sempre són els mateixos: la mort, l'amor, l'odi, el poder, el pas del temps...

La paraula que pot resumir millor la darrera novel·la de Jesús Moncada és complexitat. No sembla dirigir-se als lectors de llibres *entretinguts*, que llegeixen dues pàgines abans d'adormir-se o mentre arriba l'autobús, sinó als participants actius, capaços de col·laborar amb el narrador, de gaudir del selecte plaer de la reconstrucció. Però no cal espantar-se: Jesús Moncada no practica un experimentalisme estèril; senzillament ha construït una història i, en comptes de plasmar-la tal qual, l'ha transformada en un puzzle. Al lector amant de les novel·les puzzle no té per què molestar-lo que l'acció transcorri l'any 1877 en un poblet del Baix Cinca. L'únic que ha de tenir present és que l'única manera de no oblidar la cinquantena llarga de personatges és tenint a mà paper i llapis per dibuixar els arbres genealògics que vinguin al cas. Si el lector és mandrós, val més que triï un altre llibre o que engegui la televisió.

Estremida memòria és un puzzle, però també una teranyina. El lector, atrapat per la prosa fluent i l'acció el·líptica, ha d'anar intuïnt i endevinant el dibuix general a partir de pistes disposades amb cura. El llibre comença amb una enigmàtica comitiva que travessa Mequinensa. A mesura que la comitiva avança, el lector comprèn que el seu objectiu és castigar un crim comès mesos enrere. Cada capítol planteja els fets des del

punt de vista d'un personatge que coneix tan sols part de les circumstàncies, de manera que el lector no aconsegueix fer-se una idea del que s'ha esdevingut fins després d'un bon nombre de pàgines. En aquest sentit, el control que l'autor té de l'horitzó del lector és absolut.

Però tot indica que Jesús Moncada no en tenia prou amb l'estimulant complexitat d'aquesta aproximació circular, ja que no tarda a aparèixer un narrador complementari, que va comentant els diferents capítols de la novel·la a mesura que l'autor els hi envia per correu. Les remarques històriques i literàries, així com els errors que detecta en l'original, les hipòtesis no confirmades i les llegendes populars creades a partir dels fets donen un contrapunt lúdic a la resta de capítols i permeten a Moncada inserir informacions que no encaixarien amb l'estructura triada. Finalment, la filla d'aquest segon narrador completa les paraules del seu pare en un reeixit comentari del comentari. Amb *Estremida memòria*, doncs, Jesús Moncada es consolida com un dels narradors més seriosos -i alhora més joguiners, i per tant més actuals- del nostre panorama literari.